

- vista lauseoppia 2. Meddelanden från Stiftelsen för Åbo Akademi Forskningsinstitut 7. Åbo.
- HAKULINEN, AULI – KARLSSON, FRED 1979. Nykysuomen lauseoppia. SKS, Helsinki.
- HAKULINEN, AULI – KARLSSON, FRED – VILKUNA, MARIA 1980: Suomen tekstilauseiden piirteitä: kvantitatiivinen tutkimus. Publications No. 6, Department of General Linguistics, University of Helsinki.
- KARLSSON, FRED 1982: Kieliteorian relevanssi suomen kielen opetukselle. – Fred Karlsson (toim.): Suomi vieraina kielenä s. 89–114. WSOY, Helsinki.
- LEINO, PENTTI 1982: Suomen kielen lohkolause. – Suomi 124: 2. SKS, Helsinki.
- PRINCE, ELLEN 1981: Toward a taxonomy of given-new information. – P. Cole (toim.): Radical pragmatics. Academic Press, New York.
- SIEWIERSKA, ANNA 1988: Word order rules. Croom Helm, New York.
- SIRO, PAAVO 1964: Suomen kielen lauseoppi. Tietosanakirja Oy, Helsinki.
- TURNER, E. A. – ROMMETVEIT, R. 1968: Focus of attention in recall of active and passive sentences. – Journal of Verbal Learning and Verbal Behavior 7.

Opi nyt vanha ja nuori

KAISA HÄKKINEN *Agricolasta nykykieleen. Suomen kirjakielen historia.* WSOY, Helsinki 1994. 588 s. ISBN 951-0-19028-4.

Suomen kirjakielen historia ei ole pitkä: ensimmäiset painetut suomenkieliset kirjat ilmestyivät vajaat 500 vuotta sitten. Tietoa tästä lyhyestä kaudesta on tähän asti kuitenkin ollut suhteellisen hankala hankkia. Erilistutkimuksia on kyllä ilmestynyt, mutta yleiskuvaa haluavan on ollut tyytyminen lähinnä kahteen suppeaan Tietolipas-sarjan teokseen: Ruotsin vallan ajan kirjakielestä

Martti Rapolan kirjaan »Vanha kirjasuomi» (2. painos 1962) ja 1800- ja 1900-luvun kielestä Paavo Pulkkisen teokseen »Nykysuomen kehitys» (1972). Puutetta on nyt ilmestynyt poistamaan Kaisa Häkkisen laaja teos, liki 600-sivuinen suomen kirjakielen historia »Agricolasta nykykieleen».

Kaisa Häkkinen luonnehtii kirjaansa yleiskatsaukseksi, ja teoksen laaja ja kattava sisällitys toteuttaa tavoitteen enemmän kuin hyvin. Teos jakautuu viiteen pääjaksoon, joiden otsikot ovat »Suomesta tulee sivistyskieli», »Kirjallisuuden eri lajien kehitys», »Äänne- ja muoto-opin pääkohdat», »Lauseopin vaiheita» ja »Kielen ainesosista kokonaisuuteen». Sisältöä kuvaavien nimien lisäksi kullakin jaksolla on mottona johonkin siinä käsiteltyyn asiaan liittyvä Agricolan tekstin katkelma. Esimerkiksi Agricolan sitaatti »Monda ouat tuleuaiset idhest ia lennest» johdattelee lukuun »Kielen ainesosista kokonaisuuteen», jossa käsitellään mm. vieraiden kielten vaikutusta suomen kirjakielen muotoutumiseen. – Teoksen loppuun on liitetty tärkeimpien suomen kirjakielen historiaan vaikuttaneiden henkilöiden lyhyet elämäkertatiedot, laaja aihepiireittäin järjestetty kirjallisuusluettelo sekä hakemistot käsitellyistä asioista ja mainituista henkilöistä ja laitoksista.

Kohderyhmäänsä Häkkinen ei määrittele. Lähinnä tällainen yleiskatsaus lienee kuitenkin suunnattu opiskelijoille. Tähän viittaa myös se, että asioiden käsittelyn taustana on paikoin hyvinkin laajasti kieliopin ja kielihistorian perustietoa ja käsitteistöä. Esimerkiksi muoto-opin historiaa edeltää kuuden sivun mittainen luku muoto-opin yleispiirteistä, jossa käsitellään mm. sanaluokkajakoa, nominien ja verbien taivutus-kategorioita ja sanojen taivutuksen muutoksiin vaikuttavia seikkoja. Mielenkiintoista ja uutta luettavaa löytää kirjasta joka tapauksessa niin nuori kuin vanha, niin vasta-alkaja kuin myös sellainen kirjasuomen kehityksestä kiinnostunut, jolle perustiedot ovat tuttuja.

Kirjan alkujaksossa »Suomesta tulee sivistyskieli» rakennetaan tapahtuneen kehityksen ymmärtämisen kannalta tarpeelliset

kulttuurihistorialliset ja yhteiskunnalliset puitteet. Tuttuun tapaan kirjoittaja jakaa kirjakielen kehityksen kolmeen vaiheeseen ja luo niihin ensin suppean yleiskatsauksen. Sen jälkeen hän kuvaa yksityiskohtaisesti suomen kielen vähittäistä kehitystä maan viralliseksi kieleksi ja koulujen ja yliopiston kieleksi. Koska myös kirjapainotaidon kehityksellä samoin kuin kirjakauppojen ja kirjastojen yleistymisellä on ollut merkittävä osuus kirjakielen leviämisessä ja tunnetuksi tulemisessa, selvittelee yksi luku näitä seikkoja. Lukija jää kuitenkin pohtimaan, eikö tähän teokseen olisi riittänyt asiasta huomattavasti yleisluontoisempi esittely, sillä raskaslukuinen 17 sivun katsaus jää pituudestaan huolimatta pintapuoliseksi.

Jakso »Kirjallisuuden eri lajien kehitys» on suppea suomen kielen kirjallisen käytön historiikki. Vastaavaa tietoa on aiemmin ollut saatavissa esim. Martti Rapolan Tietolippaassa »Suomenkielinen proosa Ruotsin vallan aikana» (1967), mutta nimensä mukaisesti se pysähtyy esittelemään vain vanhan kirjasuomen aikaista kirjallisuutta, kun taas Häkkisen teoksessa mukana on myös 1800-luku ja eräiden kirjallisuuden lajien osalta pitkälti 1900-lukuakin. Näin kirjaan on mahtunut myös katsaus suomenkielisen kaunokirjallisuuden ja lehdistön alkuvaiheisiin. Jo 1800-luvulla alkoi suomeksi kirjoittavien ja kirjoitetun määrä olla niin suuri, että esittelijä joutuu helposti runsauden pulaan, eikä Häkkisenkään ole pystynyt sitä aina välttämään, vaan teksti on paikoin tahatonut jäädä pelkäksi nimien ja vuosilukujen luetteloksi.

Kirjan ydin on vankka kuvaus suomen kirjakielen kieliopillisen rakenteen kehityksestä nykyiselleen. Laaja muoto-oppi on järjestetty kielioppikategorioittain: systemaattisesti käydään läpi ensin nominien ja sitten verbien taivutusmuodot. Esityksen perinpohjaisuutta kuvaa hyvin sen laajuus: kun Martti Rapolan kirjanen »Vanha kirjasuomi» on kokonaisuudessaankin vain 120-sivuinen, on pelkän äänne- ja muotoopin osuutta Häkkisen kirjassa 160 sivua. Ensi kertaa on tämäntyyppisessä teoksessa mukana esim. pronomini- ja lukusana-

systemin kehityksen esittely. Kirjoittaja esittää kirjasuomen muotojen selitykseksi kielihistoriallista taustaa useimmiten ainakin kantasuomesta lähtien ja tekee selkoa myös murteiden edustuksesta silloin, kun se on aiheellista esimerkiksi kirjakielessä ilmenneen tai ilmenevän vaihtelun selvittämiseksi. Kategorioiden kuvaus alkaa yleensä teksteistä tavattujen muotojen esittelyllä ja tulkinnalla ja etenee sitten selvittämään, miten kyseistä kategoriaa on käsitelty vanhoissa kieliopeissa.

Vaikka jakson nimi on »Äänne- ja muotoopin pääkohdat», ei siihen sisälly varsinaista äänneoppiosaa. Aluksi esitellään tosin ortografian kehitys ja tässä yhteydessä puututaan myös eräisiin nykysuomesta poikkeaviin äänneseikkoihin, esim. spiranttiäänteisiin. Vanhan kirjasuomen äännehistoriasta on tietysti olemassa kokonaisesitys, joskin osittain vanhentunut: Martti Rapolan »Suomen kirjakielen historia» (1. painos 1933). Silti lukijalle olisi käsittääkseni ollut hyötyä, jos Häkkisenkin teoksessa olisi mukana edes suppea tiivistelmä sellaisista muotokategoriat ylittävistä vanhemman kirjakielen erityispiirteistä kuin esim. vokaalivälisen *h:n* esiintymisestä (*merehen, annettihin*), geminaattanasaalien ja -likvidoiden lyhenemisestä (*ihmelinen, päle*), heikkoasteisen vartalon nykyisestä poikkeavasta käytöstä (*annoi, kädhens*), *a, ä*-loppuisten vokaaliyhtymien kehityksestä (*walkia, seuloxens, vskoo*) jne. Nyt lukija joutuu tällaista tietoa halutessaan kokoamaan sen eri muotojen esittelystä, jossa näihin seikkoihin toki on kiinnitetty huomiota.

Toisin kuin muoto-oppi on teoksen ortografijakso järjestetty aikakausittain eikä äänneittäin. Näin syntyy kyllä kuva siitä, millaista oli Agricolan ortografia, miten ensimmäinen suomenkielinen Raamattu sitä kehitti ja miten kehitys sitten eteni. Toisaalta näin hajoavat pahasti kahtia esimerkiksi spiranttiäänteiden kehityksen kuvaus ja ns. jäännöslopukkeen merkinnän historia, ja pitkien vokaalien merkinnän kehityksen esittely on ilmeisesti toiston välttämiseksi aloitettu vasta 1600-luvusta.

Ortografiajaksosta ainakin aloitteleva kirjasuomen opiskelija etsii myös neuvoja siitä, miten vanhoja tekstejä on oikeaoppisesti luettava; tunnettua on, että vanhimpien ortografioiden tulkinta ei käy helposti. Häkkinen kuvaa kirjassaan kunkin foneemin yleisimmät merkintätavat ja antaa malliksi lyhyen tekstikatkelman sekä kirjoitus- että lukuasussa. Tältä pohjalta ei asiaan aiemmin perehtymättömän kuitenkaan vielä ole kovin helppo selvittää asiaa itselleen, varsinkin kun ääntöasuiseen tekstiin (s. 176) on jäänyt valitettavia virheitä: soinnillisen ja soinnittoman dentaalispirantin merkkejä on jäänyt pois – kuten harmittavan usein muutenkin –, *ð*:n tilalla on kahdesti *d* (*tähden, Uuden po. tähden, Uuden*) ja inessiivin päätte on kerran geminaatallinen, vaikka alkutekstissä on yksinäis-*s* (*kansoissa po. kansoisa*). Oudostuttavia ovat myös lukuasuisten tekstin suluissa olevat kohdat, kun niitä ei mitenkään selitetä. Lukijan mieleen voi syntyä ajatus, että kun esim. Agricolan kirjoitusasu *Makunnist* on lukuasuissa tekstissä *maakunnist(a)*, sana voidaan lukea kahdella tavalla: joko *maakunnist* tai *maakunnista*. Kirjan muiden esimerkkien yhteydessä ei lukuasusta anneta vihjeitä; tekijä lienee pitänyt sitä tarpeettomana tai hankalatulkintaisissa tapauksissa uskaliaana. Yliopistojen kirjasuomen kursseilla ovat siis lukuharjoitukset vastakin paikallaan.

Tähänastisissa kirjasuomen kehityksen kokonaisesityksissä on lauseoppia käsitelty yleensä vain niiltä osin, joissa tuntuu vieraiden kielten vaikutus: on tarkasteltu agenttirakenteita, sanajärjestyksen muokailuisuuksia, persoonapronominien refleksiivistä käyttöä ja muita sellaisia syntaktisia konstruktioita, jotka käännöskielen kautta ovat päässeet kirjasuomeen. Häkkinen toteaa, että varsinaista lauseopin yleisesitystä on hänenkin mahdoton laatia, koska kirjakielen syntaksin tutkimusta on vähän. Silti Häkkisen kirjan anti on tähänastisia kuvauksia huomattavasti monipuolisempi. Nyt ovat oman lukunsa saaneet myös monet sellaiset seikat, joiden kirjasuomen aikaisesta kehityksestä on aiemmin ollut saatavissa tietoa vain erillistutkimuksissa jos

niissäkään, esim. peruslauseetyypit ja -rakenteet, kongruenssi, tärkeimpien lauseenjäsenten kehitys sekä konjunktiot ja konjunktiolauseet.

Kirjan päättää jakso »Kielen ainesosista kokonaisuuteen», jossa käsitellään ensin sanaston kehitystä ja tarkastellaan sitten tapahtuneen kehityksen syitä ja taustoja, niin kielellisiä kuin kielenulkoisiakin. Sanaston historiikissa on mukana mm. laaja katsaus siihen, miten tärkeimpiä johdostyyppisiä on käytetty Ruotsin vallan aikana ja 1800-luvulla. Kirjakielen kehityksen taustaksi luodaan vielä kokoava katsaus vieraiden kielten vaikutukseen, kirjasuomen murrepohjaan ja tietoiseen kielenohjaukseen.

Tekijä huomauttaa pyrkineensä käsittelemään asiat sellaisina kokonaisuuksina, että teoksen sisäisiä viitteitä olisi mahdollisimman vähän. Tästä aiheutuvaa toistoa hän sanoo yrittäneensä välttää tuomalla mukaan uusia näkökulmia, esimerkkejä ja kytkentöjä. Selvää on, että koska morfologia ja syntaksi ovat kiinteästi kytköksissä toisiinsa, asioiden jonkinvertaista toistoa ei voi välttää. Nähdäkseni lukijaa olisi kuitenkin enemmän auttanut kuin häirinnyt, jos sisäiset viittaukset olisi pantu reilusti esiin. Kun teosta jokseenkin yhtäjaksoisesti lukeva törmää viidennen kerran vaikkapa nesessiivirakenteen esittelyyn, hän pakostakin muistaa, että asiasta on jo ollut puhe, mutta ei välttämättä saa mieleensä, mitä on sanottu ja missä kohden kirjaa. Voidakseen tarkistaa muistikuvansa hänen on selattava esiin teoksen asiahakemisto, ennen kuin paikka löytyy ja asia selviää. Toistoa olisi voinut myös jonkin verran karsia ja joidenkin asioiden esittämispaikkaa harkita; esim. 2. partisiipin muotojen historia esitellään ensin yllättävästi liittotempusten yhteydessä (s. 275–280) ja uudelleen nominaalimuodoista puhuttaessa (s. 316–319).

Kielenainesesimerkkien käytössä Häkkinen on pikemminkin säästeliäs kuin avokätinen. Hyvä niin. Kirja on jo nyt laaja, ja esimerkkiaineiston lisääminen olisi helposti paisuttanut sivumäärän kaksinkertaiseksi. Nyt aineistoa on mukana sen verran, että se riittää vakuuttamaan lukijan. Sen sijaan esi-

Kirjallisuutta

merkkeihin toivoisi joskus laajempaa kontekstia tai nykykielisen tulkinnan. Tekstiyhteydestä irrallaan eivät esim. sellaiset partitiivit kuin *armo, lehti, loppu, raha* (s. 199) tai sellaiset 1. infinitiivin muodot kuin *ano, cutzu, kylpe, laske, oppi, sano* (s. 309) paljastu partitiiveiksi tai infinitiiveiksi, kuten tekijä itekin partitiivin yhteydessä huomauttaa, eikä esim. seuraavanlaisia lausekatkelmia ole helppo tajuta, vaikka tietääkin, minkä kielioppikategorian havainnollistamiseksi ne on esitetty: *cosca leuette mennen* (1. infinitiivin fraasimainen käyttö s. 391), *Ia sine pilti pite cutzutaman sen ylimeisen Propheta (pitää tekemän -rakenteen subjekti s. 348), minulle mös se lainattin wloskiriottaxen Nazareilde* (finaalirakenteen subjekti s. 392). Pohdin mahdollisuutta, että lause-esimerkkien yhteydessä olisi sopivia lyhenteitä ja sivunumeroita käyttäen ilmoitettu esimerkin tarkka saanti- paikka. Se olisi tuskin suurestikaan hankaloittanut kirjan lukemista tai kasvattanut sivumäärää; sen sijaan lähdemerkinnät olisivat auttaneet löytämään laajemman tekstiyhteyden, ja niistä olisi ollut suuri apu myöhemmille tutkijoille.

Suomen kielen yliopisto-oppikirjojen lukijoita ei liiemmin ole hemmoteltu kuva-aineistolla. Kaisa Häkkisen kirja tekee tässä ilahduttavan poikkeuksen. Enimmäkseen »kuvat» ovat faksimileasuisia tekstinäytteitä. Kuivana pidetyn kieliopin havainnollistamiseen tekijä on löytänyt runsaasti herkullisia tekstikatkelmia, jotka monesti selvittävät asiaa paremmin kuin laajataan selittelyt. Lähdeviite ja tieto tekstin ilmestymisvuodesta olisi ollut paikallaan näidenkin tekstinäytteiden yhteydessä.

»Agricolasta nykykieleen» perustuu pääosin aiempaan tutkimukseen. Kuten tekijä johdantoluvussa huomauttaa, kirjassa ei kuitenkaan ole varsinaisia lähdeviitteitä. Sen sijaan teoksen lopussa on perinpohjainen aihepiireittäinen kirjallisuusluettelo. Sen perusteella lukija löytää keskeisimmät suomen kielen oppihistoriaa, suomen kirja-kielen kehitystä ja suomen ja sen sukukielten rakennetta ja historiaa käsittelevät painetut tutkimukset, mutta painamattomat

lähteet luettelosta puuttuvat. Yliopistojen suomen kielen laitoksissa on laadittu lukuisia kirjasuomen kehityksen erityiskysymyksiä käsitteleviä pro gradu -tutkielmia, joista ainakin osa antaa yksityiskohtaista valaisua tässäkin kirjassa mukana oleviin asioihin. Maininnan arvoisia nekin olisivat olleet.

Lähdeviitteiden poisjätö on ymmärrettävää teoksen oppikirjaluonteesta. Toisaalta se on myös valitettavaa: kirjan käyttö jatkotutkimuksen lähteenä on hankalaa, sillä lukijan täytyy tuntea kirjasuomen historiaa käsittelevää kirjallisuutta hyvin, ennen kuin hän pystyy pääsemään perille siitä, mikä Häkkisen kirjassa on toisen käden tietoa, mikä uutta tutkimusta tai uusia päätelmiä. Pelättävissä on, että vastaisuudessa esimerkiksi graduntekijät kirjaavat Kaisa Häkkisen nimiin monia sellaisia havaintoja ja tietoja, jotka itse asiassa ovat peräisin aiemmasta tutkimuksesta. Myös Häkkisen uudet oivallukset jäävät näin piiloon eivätkä saa niille kuuluvaa arvoa. Lähdeviitteiden puutetta korvaa jonkin verran se, että jos tiedot olennaisesti perustuvat aiempiin lähteisiin, Häkkinen on saattanut mainita tutkijan nimen tekstissä. Näiden mainintojen viljelyssä on mielestäni kuitenkin epätasaisuutta: joskus tekijä panee aiemman kirjoittajan nimiin melko yleisluontoisiakin havaintoja, joskus taas viitettä ei ole, vaikka kysymys on varsin eksaktista yksityiskohdasta. Vaikka oppikirja ei olekaan tutkielma, jossa aiemmin esitetty tieto on tunnollisesti dokumentoitava, olisi opiskelijan tärkeää oppia tieteellisen keskustelun etiikka ja periaatteet jo kurssikirjoistaan. Kaisa Häkkinen on aiemmissa oppikirjoissaan käyttänyt tekniikkaa, jossa kunkin luvun jäljessä mainitaan siihen liittyvä kirjallisuus. Eikö tällainen menettely olisi ollut paikallaan nytkin?

»Ele polghe Kiria quin Sica. / waicka henes on wehe wica» varoittaa Agricola pappeja Rukouskirjansa esipuhe-ruunossa. Arvostelun ikävänä puolena tahtoo aina olla, että puutteet korostuvat kohtuuttomasti ansioiden kustannuksella. Tähdennettäköön siis lopuksi: Kaisa Häkkisen »Agricolasta

nykykieleen» on tarpeellinen ja odotettu teos. Kiitos kirjasta!

LAILA LEHIKONEN

Katsauksia suomen kielen sanastoon

Nyky-suomen sanavarat. Toim. JOUKO VESIKANSA. 505 s. WSOY, Porvoo 1989. ISBN 951-0-10969-X.

Maisteri Jouko Vesikansa pani 1980-luvulla alulle hankkeen suomen kielen sanastoa monipuolisesti tarkastelevasta artikkelikoelmasta. Hänen kuoltuaan teoksen toimiti valmiiksi maisteri Pirjo Rantalainen (nyk. Karvonen).

Teoksessa on 20 artikkelia, joista Vesikansalta itseltään toimittajan oikeudella neljä, Jaakko Sivulalta kaksi, muilta neljältätoista kirjoittajalta kultakin yksi. Näin monen kirjoittajan teoksesta on pakostakin tullut varsin heterogeeninen, ja kirjaa on ehkä liiaksi suunnattu »kaikille», sillä kirjoitusten taso vaihtelee tieteellisestikin mielenkiintoisista ja uutta antavista tarkasteluista aina tavallisten kielioppaiden tasoihin kielenkäyttöohjeisiin asti; ajatuksena on ehkä ollut käsitellä normituksen periaatteita, mutta kaikissa artikkeleissa ei näin syvälle ole paneuduttu.

Kirjan aloittaa AULIS J. JOEN katsaus suomen sanaston uralilaiseen taustaan sekä vanhaan lainasanastoon. Huolimatta johdatusmaisuudestaan kirjoitus tuo esiin uusia, vielä 1980-luvullakin esitettyjä tutkimustuloksia ja hypoteeseja, mm. Jorma Koivulehdon, Björn Collinderin ja Andrés Róna-Tasin. Joen itsensä tietty vanhakantaisuus kyläkin näkyy esim. hänen loppuun asti säilyneessä uskossaan altailaiseen kielikuntaan sekä maininnassaan »viidestä» saajaninsamojedilaisesta kielestä (s. 10; kirjan ilmes-

tymisvuonna lopullisesti sammunut kamassi kuudentena) – nyttemmin näet lienee vakiintunut käsitys, että erillisiä saajanilaiskieliä onkin ollut vain kaksi tai kolme. Joki suhtautuu varovaisen suopeasti Collinderin etäsukulaisuusvertailuihin uralilaisten, altailaisten ja indoeurooppalaisten kielten välillä, mutta kun niinkin varmana pidetty sukulaisuus kuin altailainen on mitä ilmeisimmin väistynä näkemys, on vaikea kuvitella, miten vielä kaukaisempia sukulaisuussuhteita voitaisiin enää vakuuttavasti osoittaa. Yleisesti ottaen Joen artikkeli kuitenkin on informatiivinen esitys suomen kielen ja jossain määrin koko kielikuntamme sanastohistoriaan.

TUOMO TUOMEN kirjoitus *Yleiskielemme murrepohjainen sanasto* on sisällökäs ja perusteellinen esitys koko suomen yleiskielen juurista ja sen suhteesta murteisiin. Tuomi tarkastelee yleiskielen ja murteiden sanastoeroja niin äänneseikkojen (*huomena/huomena, sorsa/suorsa*), johto-opin (*pääty/päättö, vaahto/vahti, puite/puitos, oikaista/oiustaa*) kuin itse sanavartaloidenkin kannalta. Kuten Tuomi toteaa, »yksiselitteisesti [ei] voi sanoa jonkin sanan olevan yleiskieltä ja jonkin toisen olevan murretta» (s. 55), ja hän käy läpi useita sanaryhmiä, joissa yleiskielen normittava vaikutus on vähäistä; näin on etenkin deskriptiivisanonjen sekä yleiskielisessä viestinnässä harvoin puheena olevien aihepiirien laita, esim. vanhojen maatalousesineiden ja -toimintojen sekä marjojen ja muiden luonnonkasvien. (Kasveilla on tietysti tieteessä käyttöön otettu nimensä, mutta kansanomaisen variaatio elää puheessa ja jossain määrin kirjoituksessakin yhä.)

Huomattavan mielenkiintoinen on Tuomen mainitsema tieto, että yhdelle murrealueelle rajoittuvien (siis muista murteista ja yleiskielestä puuttuvien) sanastoerikoisuuksien määrä on lounais- ja hämäläismurteissa alle puolet siitä, mitä vastaavien sanojen määrä on kaakkois- ja savolaismurteissa. »Toisin sanoen itämurteet ovat sanastoltaan yhä edelleen omaleimaisempia, murteellisempia kuin lounais- ja hämäläismurteet.» (S. 31.) Tällaiset kvantitatiiviset